

молокопродуктового підкомплексу єдиної системи на договірних, юридично закріплених, відносинах.

Висновки. Важливість молокопродуктового підкомплексу визначається необхідністю щоденного задоволення потреб населення в надзвичайно цінних молочних продуктах. В межах молокопродуктового підкомплексу забезпечується єдиний технологічний процес виробництва та первинної обробки цільного молока, його подальше транспортування, переробка, зберігання та реалізація. Подолання негативних тенденцій розвитку підприємств МППК знаходиться в площині його переходу на маркетингові засади функціонування. Перспективи подальших розвідок в запропонованому напрямі визначаються обґрунтуванням найбільш актуальних нині форм контрактних маркетингових систем в рамках даного підкомплексу.

Література:

1. Павлович З.А. Государственное управление агропромышленным комплексом / З.А. Павлович. – К.: Наукова думка, 1984. – 232 с.
2. Демина М.П. Развитие и планирование региональных АПК / М.П. Демина. – М., 1981. – 112 с.

УДК 637.1(477):338.436(083.71)

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Герелес А.В., аспірантка

Полтавська державна аграрна академія

У статті викладено теоретичні аспекти та уточнено сутнісну характеристику поняття «агропромислова інтеграція», розкрито її роль і місце в аграрній сфері економіки, обґрунтовано доцільність створення інтегрованого виробництва у молокопродуктовому підкомплексі України.

The article presents theoretical aspects and the essential characteristics of the concept “agro-industrial integration”, discloses its role and place in the agrarian sector of the economy, and justifies the necessity of the creation an integrated production in Ukrainian dairy sub-complex.

Постановка проблеми. У національній економіці України одна із вирішальних ролей належить агропромислому виробництву. Соціально-економічна суть останнього полягає в тому, що воно має гарантувати, з одного боку, продовольчу безпеку країни, а з іншого, – окупність, до того ж приблизно однакову, затрачених ресурсів для кожного із учасників виробничого циклу. Звідси випливає, що у виробничому агропромисловому циклі сільське господарство, переробні галузі й торгівля мають одержувати приблизно однаковий розмір прибутку на одиницю витрат. А це, в свою чергу, вимагає ліквідації монополії переробних галузей і торгівлі кінцевою продукцією на користь аграрного виробництва. Йдеться, передусім, про перерозподіл прибутку від виробництва та реалізації кінцевого продовольчого продукту.

Молокопродуктовий підкомплекс займає важливе місце в структурі агропромислового комплексу України, оскільки забезпечує населення життєво необхідними продуктами харчування, багато з яких стратегічні в експортному потенціалі. Унікальні властивості молока та продуктів його переробки зумовлюють необхідність безперебійного забезпечення ними споживачів, що вимагає ефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу. Аналіз та узагальнення закономірностей виробничої структури молокопродуктового підкомплексу дозволяє обґрунтувати комплекс заходів щодо ефектної взаємодії усіх його структурних ланок, створення конкурентоспроможних інтегрованих формувань ринкового типу. Об'єднання зусиль сільськогосподарських товаровиробників з метою просування у суміжні з сільськогосподарським виробництвом сфери діяльності для забезпечення контролю за рухом створеної у власному підприємстві продукції й одержання від цього відповідного зиску, дає можливість їм стати рівноправними конкурентоспроможними учасниками ринкових відносин і протистояти посередницькому бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти дослідження існуючих організаційно-економічних відносин при виробництві й реалізації молока та молокопродуктів, висвітлені у працях українських вчених В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, С.В. Васильчака, Т.Г. Дудара, В.В. Зіновчука, М.М. Ільчука, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука та інших. Серед зарубіжних науковців, які досліджують дане питання, слід назвати І.Г. Ушачова, І.О. Мінакова, Г. Хокмана, Д. Хейя. На думку вчених [2, с. 130], великі інтегровані сільськогосподарські підприємства є найперспективнішою організаційно-правовою формою господарювання, оскільки здатні об'єднувати виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, реалізовувати ефект масштабу, використовувати нові технології, які фінансово не можуть дозволити собі інші типи підприємств, мінімізувати трансакційні витрати, диверсифікувати виробництво, акумулювати фінансові потоки з подальшим ефективнішим витрачанням коштів, уникати локального монополізму посередників, оптимізувати оподаткування тощо.

Однак, враховуючи особливості та тенденції агропромислової інтеграції молокопродуктового підкомплексу в останні роки, запропоновані авторами підходи потребують поглиблення та адаптації до конкретних сучасних реалій у контексті підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, особливо в умовах вступу України до СОТ.

Постановка завдання. Цілі статті полягають в уточненні економічної сутності поняття «агропромислова інтеграція», всебічному вивченні питань формування, управління й аналізу функціонування інтегрованих формувань, аналізі важливих складових розвитку інтеграційних процесів у молокопродуктовому підкомплексі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначаючи сутність поняття «агропромислова інтеграція» в широкому сенсі, мають на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно й

об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини [4, с. 15].

У сільськогосподарському виробництві виділяють три типи інтеграції: горизонтальну, вертикальну та змішану. Горизонтальна інтеграція відбувається за умов об'єднання сільськогосподарських підприємств для виробництва певної продукції або виконання робіт одного цільового призначення. Вертикальна інтеграція передбачає об'єднання підприємств, які функціонують у різних галузях народного господарства з метою здійснення кругообороту товарної продукції, що об'єднує виробництво, заготівлю, транспортування, промислову переробку та реалізацію. Змішана – виявляється в об'єднанні підприємств різних галузей, між якими немає технологічного й технічного зв'язку з виробництва та реалізації продукції.

Сутність поняття “агропромислове виробництво” в наукових публікаціях часто розглядається спрощено, а досить часто відокремлене аграрне виробництво чи промислова переробка продукції сільського господарства трактується як суть агропромислового виробництва. Поряд з цим агропромисловим виробництвом у повному розумінні цього слова слід вважати таку організаційно-виробничу форму інтегрованих зв'язків (економічних, соціальних, організаційних і технологічних), за якої в межах певної міжгалузевої структури (сільське господарство – переробна промисловість – торгівля кінцевим продуктом), тобто агропромислового формування, агропромисловий виробничий цикл дає змогу досягти спільного результату за рахунок скорочення розриву у просторі й у часі в інтегрованому ланцюжку “виробництво – переробка – реалізація”. Сутність агропромислового виробництва, його можливості й очікувані результати перебувають у прямій залежності від співвідношення та взаємодії трьох складових єдиного агропромислового виробничого циклу, в якому слід виділяти аграрний, переробний і торгівельний [1, с. 11].

Для розуміння сутності агропромислового виробничого циклу досить розглянути його побудову на прикладі молокопродуктового підкомплексу (табл. 1).

Як свідчить аналіз даних таблиці 1, всі складові молокопродуктового виробничого циклу взаємопов'язані й доповнюють один одного. Звідси випливає, що другий і третій цикли повинні також бути зацікавлені в ефективному функціонуванні першого циклу. Лише за цієї умови можна досягти спільного ефекту. Цьому має сприяти взаємовигідна мотивація, яка відповідає вимогам ринкової економіки. Йдеться не просто про традиційно зрозумілий принцип взаємовідносин за схемою: сільське господарство – переробна промисловість – торгівля кінцевим продуктом, а про відносини, що будуються за принципом зворотного зв'язку, тобто вимог галузі-споживача до галузі-виробника (постачальника) ресурсів. А це потребує перебудови відносин на зворотний лад, тобто: сільське господарство – переробна промисловість – торгівля кінцевим продуктом.

Структура виробничого циклу в молокопродуктовому підкомплексі АПК

Складові агропромислового виробничого циклу	Призначення складових циклу
1. Аграрний	1.1. Племінна справа: селекція і генетика, виведення і репродукція порід, відтворення стада 1.2. Сервісно-виробниче забезпечення: кормозабезпечення і годівля, зооветеринарне обслуговування, матеріально-технічне постачання, штучне осіменіння, ремонт і догляд обладнання 1.3. Молочне виробництва: вирощування телиць і нетелів, роздій і виробництво молока, первинна обробка молока
2. Переробний	2.1. Заготівля молока: утримання приймальних пунктів, центровивіз молока 2.2. Сервісно-виробниче забезпечення: матеріально-технічне постачання, комплектування інгредієнтів, водо-, тепло- та енергозабезпечення, виробництво тари та упаковки, ремонт і технічний догляд обладнання 2.3. Переробка молока: запровадження глибокої комплексної переробки молока, утилізація відходів і побічної продукції, розлив, фасування, формування оптових партій, доставка молочної продукції в роздрібну та оптову торгівлю
3. Торгівельний	3.1. Доставка і приймання молочної продукції 3.2. Формування торгових місць 3.3. Організація реклами та дегустації 3.4. Організація торгівлі відповідним асортиментом молочних продуктів 3.5. Моніторинг продажу, вивчення попиту

У більшості випадків у АПК України партнери діють відокремлено, кожен у своїй сфері економічних відносин: торгівля сама формує ціну, за тим же принципом функціонує переробна промисловість, яка до того ж займає монопольне становище, і лише сільське господарство залишається наодинці – його сфера економічних відносин визначається монопольним положенням переробних підприємств. Маємо ситуацію, коли через економічну невідповідність виробництва сільське господарство залишається збитковим (за винятком окремих галузей), а його партнери по АПК одержують прибутки. Незаперечним є той факт, що збитковість сільського господарства стає джерелом додаткового зиску переробних підприємств і торгівлі. Як наслідок, виробництво сільськогосподарської сировини скорочується, формується хронічне недовикористання потужностей переробки, кінцева продукція дорожчає, купівельна спроможність населення знижується. Це стало причиною дозавантаження переробних підприємств імпортною сировиною (часто контрабандною) і згортання власного вітчизняного виробництва сировини [5, с. 25].

Економічно вмотивованими у молокопродуктовому підкомплексі досі лишаються заготівля молока, його промислова переробка та реалізація кінцевої продукції. Світовий досвід, між тим, показує, що в сучасних умовах ви-

грає той, хто інтегрує своє виробництво, тобто коли воно здійснюється в межах певного агропромислового формування, під яким розуміють не що інше, як організаційно-виробничу форму ведення спільного виробництва конкретного виду кінцевої продукції (одного чи кількох).

Показовим у цьому відношенні є досвід розвитку молокопродуктового підкомплексу в США, де в основу взаємовідносин покладено принцип розподілу виручки від реалізації кінцевої продукції за завчасно встановленими пропорціями, а саме: фермер – 46,6 %, молочний завод – 26,3 плюс 1,9 % на відтворення, торгівля – 21,1 та 3,82 % – на утримання корпоративного органу [5, с. 28].

Так, загалом у агропромисловому виробництві фактично сформувалися два шляхи досягнення спільного ефекту:

- функціональний, в основі якого лежить виконання кожною ланкою інтегрованого виробництва власної функції (наприклад, виробництво сировини чи її промислова переробка);

- синергічний, який базується на комплексному, спільному використанні виробничо-економічного потенціалу інтегрованої структури в цілому, а не окремими її складовими [3, с. 98]. В обох випадках закладені основи агропромислового формування. Різниця полягає в тому, що за функціональним шляхом кожна ланка виробляє продукцію як кінцеву, і стосунки будуються на основі міжгалузевих договорів. За цієї форми організації агропромислового виробництва виграють найбільше ті, хто стоїть ближче до завершення агропромислового виробничого циклу, тобто переробка і торгівля. В синергічній же формі кожна ланка (виробництво, заготівля, переробка та реалізація) є проміжною, бо кінцевий результат визначається продажем завершеного, кінцевого, готового до споживання продукту.

Висновки. У агропромисловому виробництві в Україні, на нашу думку, основним має бути принцип одержання синергетичного ефекту. Таким чином, щоб стати на шлях розвитку агропромислового виробництва, в державі слід сформувати й усіляко підтримувати політику інтегрованого підходу до виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації кінцевого продукту.

Основним завданням вдосконалення економічних взаємовідносин у молокопродуктовому підкомплексі та оптимізації їх організаційних форм є забезпечення скоординованої діяльності різних господарсько-правових структур, які беруть участь в організаційно-технологічному циклі виробництва певних видів готової до споживання продукції, спрямовуючи зусилля на соціально-економічну та екологічну зацікавленість кожної з них в одержанні високого кінцевого результату, у кращій організації та стабілізації сільськогосподарського ринку.

Найбільш ефективними формами економічних взаємовідносин у молокопродуктовому підкомплексі є агропромислова інтеграція, які дають можливість максимально поєднати інтереси учасників цих взаємовідносин із перевагами приватної власності, економічною свободою діяльності та високим рівнем економічної дисципліни і координації дій. В методологічному плані

розвиток агропромислової інтеграції у молокопродуктовому підкомплексі означає зростання його організаційно-економічної цілісності, оскільки цей процес відбувається через встановлення нових і посилення існуючих економічних, організаційних та інформаційних зв'язків між підприємствами, що перебувають на суміжних рівнях технологічного ланцюга.

Література:

1. Бутко М.П. Агропромислова інтеграція як шлях активізації аграрного виробництва / М.П. Бутко // Агросвіт. – 2010. – № 3. – С. 10–13.
2. Кобець Є. Історичні аспекти розвитку інтеграції, її форми та напрями / Є. Кобець // Держава та Регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 2. – С. 129–133.
3. Мороз О.О. Діяльність інтегрованих сільськогосподарських підприємств / О.О. Мороз // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 96–103.
4. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
5. Хорунжий М.Й. Агропромислові формування як засіб продовольчої безпеки України / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК – 2008. – № 10. – С. 25–30.

УДК: 338.439.4:637.5:338.436

РОЗВИТОК М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ НА ІНТЕГРАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Грицик В.М., аспірант

Уманський національний університет садівництва

Проводився аналіз м'ясопродуктового підкомплексу Черкаської області, досліджувались ключові проблеми в ньому та розроблялись пропозиції його подальшого розвитку на основі кооперації та інтеграції.

Meatproduct subcomplex of Cherkassy region were analyzed, key problems in it were investigated and proposals for its further development through cooperation and integration were developed.

Постановка проблеми. Значення м'ясопродуктового підкомплексу України в цілому та кожної області зокрема для продовольчої безпеки населення важко переоцінити. Ключову роль у насиченні внутрішніх ринків м'ясом відіграють галузі м'ясного скотарства, свинарства та птахівництва. Реформування, що відбулись у сільському господарстві порушили гармонійність зв'язків між виробниками, переробними підприємствами, посередниками та споживачами кінцевої продукції. Внаслідок чого у сільськогосподарського виробника з'явився постійний брак коштів, що поряд з іншими проблемами призвело до занепаду галузі тваринництва.

Відновлення стійких інтеграційних зв'язків між безпосередніми виробниками м'яса, переробними підприємствами, оптовими та роздрібними ринковими мережами поряд з тісною співпрацею з органами державної влади, селекційно-племінними господарствами, науковими установами та іншими суб'єктами системи виробництва – вимога сучасного конкурентоздатного виробництва.